

מצונן כרודף בקורונה

בצדדי הפסיקה התקדימית של מספר גדולי הדור כי אדם שלא שומע להוראות משרד הבריאות מיוחס לו דין "כרודף"

בראל סוויד

ראשי פרקים:

הקדמה
דין רודף
מחלת הקורונה
סיכון ממשי או שמא עוד סיכוי בעלמא
"שעת חירום" - התערבות השלטון והזכות לחיים וביטחון
מערכת הבריאות כתנאי מחייב - את מי?
לא תעמוד על דם רעך
סיכום

הקדמה

עם בוא הקיץ מגיע סיומו של החורף המיוחד אותו חווה העם היהודי בארץ ובגולה. לכאורה, ניתן להניח שהיה זה אחד החורפים הטובים שראו במדינת ישראל בשנים האחרונות. הכנרת התמלאה, מעיינות הגולן מעולם לא זרמו בקצב שכזה, ואפילו מאגר בני ישראל ליד חספין חזר לימים כתיקונם. לקראת קץ החורף וגיחת האביב, נקלענו למגיפה עולמית המכונה בלעז - "קורונה" או COVID-19.¹ עקב מספר האבודות העולמי, החשש להדבקה ללא גבולות, הצפת מערכת הבריאות בכמות החולים שלא עולה בקנה אחד עם האמצעים הקיימים, ומחשש ממשי לקריסה של מערכת הבריאות הישראלית - יצא דין מיוחד, יש לומר אפילו תקדימי, בו הגדירו מספר רבנים חשובים מאוד הגדרה שגם היא לכשעצמה מיוחדת בלשונה-"כרודף".

1 ארגון הבריאות העולמי "פסק" שהקורונה היא מגפה עולמית. בהמשך, יבואר האם ל"פסיקה" זו ישנן נפקא מינות הלכתיות.

² על פסיקה זו יש לשאול מספר שאלות, לא מתוך תמיהה, אלא מתוך בירור ההגדרה על צדדיה ופרשנותיה ההלכתיים-משפטיים.

דין רודף

כהקדמה נוספת למהות הדיון יצוין שאין מקומו של המאמר להעמיק בדין רודף (דין זה לכשעצמו צריך בירור יסודי), אלא בבירור חיובו של האדם להישמע להוראות משרד הבריאות כחובה הלכתית של ממש. שאילו עלה על דעתך שחכמי הדור נתנו הגדרה קשה מידי לאי הקפדה על רחיצת ידיים בימי הקורונה, טעות היא בידך. ולכן כאן מקומו של המאמר.

את דין רודף אנו פוגשים לראשונה אצל פנחס.³ זמרי בן סלוא, נשיא שבט שמעון, טוען נגד משה רבינו שבלקחו את ציפורה בת יתרו לאישה, עובר על איסור "להתחתן בם" או אם תרצה, עובר על איסור "בועל כותית". זמרי אינו מסתפק בהאשמות ולוקח עמו עשרים וארבעה-אלף איש ובוועל בפרהסיא את כוזבי בת צור "הנסיכה" הכותית.⁴ מי שמרגיש חובה מוסרית לעצור את חילול ה' הנורא הזה הוא פנחס הכהן. פנחס מגיע אל משה וטוען בפניו: והלא הבועל ארמית קנאים פוגעים בו?! משה בתשובתו אינו נותן לפנחס אור ירוק, אך גם לא נותן לו אור אדום, ואומר: קורא האגרת- יבצע. פנחס הורג את זמרי וכוזבי כשהם יחד, בשעה זו נקרא פנחס רודף מצד אחד וקנאי מהצד השני.

פנחס נקרא קנאי, משום שהגדרת קנאי מחייבת את האדם להיות מסור לאירוע, למנוע חילול ה' בדיוק ברגע הראשון בו ראית אותו. תחושת קידוש ה' מתעוררת באדם ומחייבת אותו לעשות מעשה, שהשלכותיו יכולות לפגוע בו מחד אך מאידך חילול ה' גדול יגיע לסיומו. לבית דינו של משה יש קושי לכנות את פנחס קנאי, שהרי קנאי לא שוקל את מעשהו ואת השלכותיו, אלא מתייגע לקידוש ה' (אפשר לומר בדרך אימפולסיביות-רוחנית). פנחס לעומת זאת מבקש מעין אור ירוק ממשה, דבר שלכאורה מעיד על מתינות מסויימת שלא עומדת בדיוק בקריטריונים של

² ביניהם הגר"ח קנייבסקי שליט"א וכן רבני חב"ד ועוד.

³ להמשך עיון- ראו תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין עב, א.

⁴ מיוחד לראות שהעונש הלאומי בשל מעשה זה הוא מגיפה הפוגעת בעשרים וארבעה-אלף איש.

המושג קנאי - לכן יש המפרשים כי בקשה זו היא המייחסת לפנחס דין רודף, ומאידך לא מבטלת לגמרי את האפשרות שהוא קנאי, שהרי לא קיבל תשובה מוחלטת ממשה, ועם זאת - עדיין שאל. הנפקא מינא שעל פנחס חל דין רודף היא פשוטה, אילו זמרי היה פורש מכוזבי יכול היה הוא להרוג את פנחס מבלי שייענש, זאת משום שזמרי איננו עוד בשעת עבירה ולכן לפנחס "הקנאי" אין היתר להורגו, כל ניסיון להריגת זמרי מרגע הפרישה הוא ניסיון הריגה לא מבוסס.

דין רודף מבוסס על שני דינים קודמים, הראשון הוא "הבא להורגך- השכם להורגו".⁵ עניין הניסוח הלשוני של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א: "כרודף", ולא רודף ממש תוחם את המושג יפה בהקשר שלנו, שהרי אין אותו אדם שלא עוקב אחר הוראות משרד הבריאות והממשלה מנסה להרוג אדם מסויים או כל אדם אחר אשר יהיה באזורו או בד' אמותיו מנסיבות כאלו ואחרות. הדין השני הוא "לא תעמוד על דם רעך" ויבואר בפרק ד' לקמן.

מחלקת הקורונה

סיכון ממשי או שמא עוד סיכוי בעלמא

אחת השאלות בניהול סיכונים היא אילו מן הסכנות אני חושש יותר ועל אלו מהן אני חושש פחות. מחלת הקורונה הוגדרה כמחלה קטלנית במיוחד כאשר אחוז התמותה בה עומד על כ-6.89% לערך. לשם ההמחשה, אציין שאחוז התמותה של מגפת השפעת הספרדית, עומד רק על כ-2.5% לערך. על פי ארגון הבריאות העולמי, הקורונה היא מגיפה עולמית שיש להתייחס אליה כמלחמה של ממש. על שאלת החברות של עם ישראל באומות המאוחדות כותב ה"חוקת עולם":

בוודאי היא חובה למדינת ישראל להיות חבר לחברת האומות המאוחדות ולפעול שכם אחד לשלום העולמי וליקח חלק בכל תנועה בין לאומית שמגמתה הטבת חי יושבי העולם ושלות המדינות.⁶

5 במדבר כה, יז. ועוד תלמוד בבלי מסכת ברכות, נח, ב.

6 חוקת עולם חלק ב עמ' 556. הרב שמואל טוביה שטרן אב בי"ד מיאמי ביץ', פלורידה נשיא כבוד אגודת הרבנים לארה"ב וקנדה, כתב כמה ספרים ביניהם חוקת עולם- לתחוקת מדינת ישראל מוצעת על פי התורה וחז"ל.

וברור שהאינטרסים בין ארגון הבריאות העולמי למשרד הבריאות של מדינת ישראל עולים בקנה אחד.⁷

שעת חירום- התערבות השלטון

ההכרזה הנ"ל ואחוז התמותה המוזכר לעיל, מעניקים סמכות מיוחדת לשלטון הישראלי על פי ההלכה להכריז מצב מיוחד-מצב חירום.⁸ הכרזה על מצב חירום מאפשרת שלילת זכויות מסוימות, בייחוד שמדובר על הזכות לחיים וביטחון. יש לומר שיש כאן דיון הלכתי מעניין בשני תחומים, הראשון הוא מעין הכרזה על מלחמת רשות - שימוש בצבא ובכליו למלחמה בנגיף הקורונה, סגר בערים ומעקב טלפוני אחר אזרחים למיגור התפשטות המגיפה. תחום נוסף הוא הגדרת הנגיף כאסון טבע. מכאן הסמכות למורי ההוראה, הדיינים והרבנות הראשית לקבוע ימי תעניות להצלה מהמגפה.

מערכת הבריאות כתנאי מחייב- את מי?

מלמדת אותנו התורה את חשיבותם של הבריאות והרפואה. בהתייחסות התורה למצוות קובעת התורה "אלו המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"⁹. על כך דורשים חז"ל - וחי בהם, ולא שימות בהם. פועל יוצא מכך הוא שאין מקיימים את המצוות כאשר תהיה סכנה ממשית לחיינו או לחיי הסובבים לנו, זאת מלבד שלוש המצוות החמורות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, עליהן אין לעבור גם אם נשקפת סכנה ודאית לחיך.¹⁰ לכן, נכון עשו רבותינו כאשר ראו ששיעור ההדבקה בבתי הכנסיות הוא גדול מאוד וסגרו את שערי בית הכנסת. אנו כאובים על כך כאב עצום, אך זוהי דרישת התורה ממש. לכאורה גם אם נאמר שישנה מצווה להקים בתי רפואה במדינה אין מצווה זו מחייבת את השלטון עצמו ואעפ"כ

7 הרי שאין כאן חשש "שלא תכרות להם ברית", משום שאין זו ברית ואין זו מדינה או לאום, אלא ארגון עולמי המתקיים על בסיס תרומות ופועל לטובת הצלת חיי אדם בעולם כולו.

8 שהרי טובי העיר כבית הדין הגדול.

9 ויקרא, יח, ה.

10 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

על השלטון להיות מודע לסכנת נפשות ועל כך כותב הפלא יועץ (ע' תיקון):
 "וביותר צריך לתקן תקנות וגדרים במקום פקוח נפש, דחמירא סכנתא מאיסורא".

לא תעמוד על דם רעך

התורה מחייבת את האדם לבצע מהלכים ומעשים אקטיביים על מנת להציל את חברו. הגדה זו מכונה "לא תעמוד על דם רעך".¹¹ כיום, גם בחוק הישראלי שהועבר ב-1998 ע"י ח"כ ר' חנן פורת ז"ל יש חיוב משפטי להיות אקטיבי בהצלת חיי אדם. על אדם הרואה אדם אחר במצוקה חלה חובה הלכתית, משפטית ומוסרית לפעול למען הצלת חיי חברו. במצב בו אדם נתקל באיום ממשי על חיי אדם, עליו לסכל את האירוע ולמנוע את שפיכות הדמים. כך ברודף, כאשר אדם רודף אחר חברו להורגו, על הסובבים לסכל את האירוע באופן שימנע כמה שפחות אבדות.¹² אדם שלא ממושמע להנחיות חל עליו מעין דין רודף, כמבורר לעיל, והקריטריון הנ"ל ממקד לנו את היחס והתפיסה לחיובנו בלקיחת חלק אקטיבי בהצלת חיים בכלל. אם נשמע להוראות וניצור חינוך חברתי להישמע להנחיות, נעמוד בכמה מעקרונות התורה החשובים ביותר, שכל עקרונות אלו באו על מנת למגר שפיכות חיי אדם ולהוות דגל מוסרי עולמי. העקרון המוסרי לא נסוב רק הצד המדיני- להיות אור לגויים, אלא גם הצד המהותי - קדושת החיים. קדושה שמתאפיינת בקיום מצוות בעולם הזה ואמונה מוחלטת בחיי העולם הבא. קדושה הנוגעת לאילן היוחסין, לבאי המקדש, לטהרת הבית והמשפחה ולקדושת המחנה. ההבנה בלהיות קדושים בציווי "קדושים תהיו" היא תזה חופפת, הן להבנה כמה עצום המושג "קדושת החיים", והן ביחס של בין אדם לחברו, יחס שמקבל אפוא לוח שלם בלוחות הברית.

סיכום

אין המאמר בא לתת אסמכתא חלילה לגדולי הדור ולרבני האומה, אלא כמעין בירור ליהודי הפשוט, בעיון עמוק שהתורה מחייבת אותנו לקיים מצוות בתנאים

11 ויקרא יט, טז. ועיין בהרחבה תלמוד בבלי מסכת סנהדרין, עג, א, משנה תורה לרמב"ם ספר נזקים, הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א הי"ד.

12 לכן השאיפה היא לסכל ולפגוע ברגלו של הרודף, אך כמו בכל סיטואציה יכול להיווצר דרדור מצב ועל הסובבים יש לפגוע באותו רודף עד מצב בו לא יוכל לעשות את העבירה.

מסויימים, המאפשרים לנו רווח והצלה. כשאנו חשים סתירה בין מושגים, כלדוגמת מניעת השלטון או הרבנות הראשית לקיום תפילות במניין, יש לראות זו כצו השעה המחייב התגייסות מלאה של כל יהודי. התגייסות זו היא ההתגייסות למלחמה, אמנם המלחמה היא בדבר הבלתי נראה לעין ואינו אומה או לשון העומדת לכולתנו, אך מנגד לעמוד מהצד ולהביט לשמיים מבלי השתדלותנו האנושית לקיים נפש אחת בישראל היא איסור גמור. רודף היא הגדרה קשה עם השלכות קשות, אך "כרודף" היא הגדרה מדוייקת למצב בו אדם אינו נשמע להוראות. הוראות משרד הבריאות עומדות בתנאים ההלכתיים ומקיימות את דברי התורה: "אלו המצוות וכו".

יראה לי לנכון לסיים בהודיה גדולה לבורא עולם חרף אובדן הנפשות שכל אחת מהן היא עולם ומלואו, ב"ה זכינו בזכות קיום ההוראות, שהן הלכות ומצוות של ממש, להגיע לצמצום מספר האבדות בישראל ביחס למספר העולמי. ותודה נוספת מיוחדת לאנשי הרפואה ומערכת הבריאות בישראל, לראשי הישיבות והגבאים שעבדו קשה מאוד בתקופה זו, שעליהם נאמרו שבחים רבים. בעיניי ראוי לחתום בימי ספירת העומר, ימי מגיפה אחרת בה נפלו עשרים וארבעה-אלף תלמידי חכמים, תלמידי של רבי עקיבא, במשנה הכה חשובה ממסכת אבות (ב, ב): "וכל העמלים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבות מסיעתן וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אי עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם".